

Євгенія Тернієвська
(Полтава)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У даній статті проаналізовано фонетичну компетенцію як складову мовної компетенції школярів. Зокрема, розкрито специфіку формування англомовних фонетичних навичок в учнів початкової школи.

Ключові слова: мовна компетенція, фонетична компетенція, фонетичні навички, фонетичний мінімум.

Постановка проблеми. Увага до проблеми компетенції та компетентності зумовлена в першу чергу переорієнтацією системи освіти на формування базових компетенцій як відображення сукупності знань та ставлень учня. Проблема формування й розвитку мовної та мовленнєвої компетентностей залишається важливою впродовж усього терміну навчання у школі.

Формування фонетичної компетентності, тобто оволодіння фонологічною системою мови, є першим кроком у вивченні іноземної мови. Володіння нормативною вимовою англійської мови є необхідною умовою для здійснення ефективної іншомовної міжкультурної комунікації. Для того, щоб інші люди сприймали мову без ускладнень, мовець повинен будувати її у повній відповідності не лише з лексичними, але й фонетичними і граматичними нормами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування мовної, зокрема фонетичної компетенції, не залишається поза увагою вчених. Зокрема, розробляються методики формування фонетичної компетенції (В. В. Перлова, А. О. Хомутова) та вдосконалення окремих аспектів фонетичного оформлення мовлення (О. О. Корзун, А. М. Хомицька), пропонуються різні підходи до визначення складу фонетичної компетенції (Ю. В. Головач, Т. Є. Єременко). Вивченням питань практичної фонетики англійської мови займались А. М. Антипова, В. Д. Аракін, В. А. Васильєв, М. П. Дворжецька, Н. Д. Лукіна, М. А. Соколова, Г. П. Торсуєв та інші.

Проте, незважаючи на важливість вимовної сторони мовлення для процесу навчання іноземної мови, методи формування слухо-вимовних навичок молодших школярів залишаються ще недостатньо розробленими в науці, чим і пояснюється актуальність нашого дослідження.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей формування англомовної фонетичної компетентності учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Термін «мовна компетентність» був введений у науковий обіг Н. Хомським. Він розпочав теоретичне осмислення проблеми в лінгвістичному аспекті та з'ясував, що явище мовної, комунікативної (у тому числі мовленнєвої як її різновиду) та інших типів компетентностей є поліаспектним і може бути предметом вивчення різних

галузей гуманітарної науки — психології, психолінгвістики, педагогіки та інших [5].

О. О. Іванова розглядає компетентність як володіння відповідною компетенцією, тобто «сукупністю взаємопов'язаних знань, умінь, навичок та ставлень, пов'язаних з предметом учіння, що дозволяють виконувати цілеспрямовані і результативні дії з ним» [2, с. 1].

Мовну компетенцію визначають як сукупність конкретних умінь, необхідних для мовленнєвих контактів, а також для оволодіння мовою як навчальною дисципліною (А. П. Василевич), як засвоєння й усвідомлення мовних норм, що склались у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії та адекватне їх використання у мовленнєвій діяльності (А. М. Богуш), як «почуття мови» (О. Д. Божович).

Мовна компетенція передбачає володіння мовними знаннями. У мовній компетенції О. М. Шахнарович виділяє рівні, що відповідають рівням системи мови: фонетичний, лексичний, граматичний (словоутворювальний та граматичний підрівні) [7].

Проблема формування саме фонетичного рівня мовної компетенції, зокрема розвиток фонетичних навичок, сьогодні є досить актуальною. Особливо гостро вона постає на початкових етапах вивчення англійської мови, зокрема у молодшому шкільному віці. Навчання фонетичного матеріалу у загальноосвітній школі передбачає оволодіння учнями всіма звуками та звукосполученнями іноземної мови; оволодіння наголосом та основними інтонаційними моделями (інтонемами) найбільш поширених типів простих і складних речень [3].

Т. А. Чистякова, перевіряючи різні способи навчання дитини вимові звуків іноземної мови, дійшла висновку, що найбільш вдалим є імітативний шлях засвоєння. Так як дитина сприймає кожне слово або фразу як одну гаму звуків і поступово засвоює її лише в цьому поєднанні, немає необхідності вводити слова, спираючись на фонетичний принцип (підбір слів на один і той самий звук або звукосполучення), і можна дотримуватися тематичного підбору лексики. Вчена зазначає, що основним прийомом роботи над вимовою є повторення дітьми хором і по-одному за вчителем окремих слів, речень, віршів, діалогів. Крім, цього потрібно відпрацьовувати вимову кожного слова або речення, що вводиться. Лише після багаторазового повторення правильного поєднання звуків у слові і реченні, коли мовний апарат дитини пристосовується до вимови даного поєднання звуків, діти не роблять фонетичних помилок. Повторення за вчителем речень і діалогів дає можливість дітям засвоїти правильну інтонацію розповідного, питального і окличного речень [6].

Б. В. Беляєв під оволодінням фонетикою розумів насамперед оволодіння системою її звуків, а під оволодінням звуками розумів утворення навичок сенсорної (при сприйманні чужої усної мови) і моторної (при власному говорінні) диференціації. Труднощі, які виникають на цьому шляху, зумовлені тим, що діти настільки звикають до звучання рідної мови, що часто зовсім не розрізняють відмінних особливостей іноземних звуків [1].

Існує кілька критеріїв відбору фонетичного мінімуму [3]:

1) за **ступенем складності** фонетичного явища — об'єктом спеціального засвоєння при навчанні вимови є лише ті фонетичні явища, що складають для учнів певні труднощі;

2) за **відповідністю потребам спілкування** — до мінімуму передусім включаються ті звуки та інтонеми, що виконують у мовленні смислорозрізняльну функцію.

3) за **нормативністю** — з фонетичного мінімуму вилучаються всілякі відхилення від норми, а об'єктом навчання виступає повний стиль зразкової літературної вимови (за еталон береться вимова дикторів / коментаторів радіо і телебачення).

До навчання учнів вимові висуваються певні вимоги. Як вважає В. М. Філатов, основні вимоги до вимови — *фонематичність*, тобто ступінь правильності фонетичного оформлення мовлення, достатній для розуміння її співрозмовником, і *швидкість*, тобто ступінь автоматизації вимовних навичок, що дозволяє учням говорити в нормальному темпі (130-150 слів за хвилину) [4].

У початковій школі дуже важко досягти безпомилковості та автентичності вимови учнів, тому вимоги до вимови учнів визначають, виходячи з принципу апроксимації. З цією метою обмежується обсяг фонетичного матеріалу, що вивчається, а також допускається деяке зниження якості вимови окремих звуків та інтонаційних моделей. Апроксимована вимова — це така вимова, в якій, як і в літературній вимові, відсутні фонологічні помилки, але яка, на відміну від літературної вимови, допускає нефонологічні помилки, що не заважають розуміти усні висловлювання та прочитане вголос цією мовою [4].

При навчанні іншомовної вимови слід враховувати, що учні вже володіють звуковими засобами рідної мови та, в багатьох випадках, другої мови (російської, польської, угорської тощо). З одного боку, це допомагає в оволодінні вимовою новою (іноземною) мовою, з іншого — викликає певні труднощі, викликані інтерференцією рідної мови. Так, типовою помилкою для україномовних учнів є недотримання довготи голосних в англійській мові, бо у рідній мові довгота не має смислорозрізняльного характеру. Джерелом помилок в інтонації є, наприклад, відсутність в українській мові високого початку та різкого падіння у спадному тоні, що характерно для англійського мовлення.

Для нейтралізації негативного впливу фонетичних навичок рідної мови навчання англійській вимові має будуватися на основі порівняльного аналізу фонологічних систем двох мов. Це дозволяє передбачити можливі труднощі і тим самим знайти шляхи їх подолання, які визначатимуть характер пояснень учителя та вправи, що будуть застосовуватись у навчальному процесі [3].

У зв'язку з тим, що репродукція звукового потоку обов'язково супроводжується контролем з боку слухового аналізатора, у пам'яті того, хто говорить, мають бути наявні відповідні акустичні образи. Це вимагає одночасного створення слухових (акустичних) та мовленнево-моторних образів слів.

Враховуючи труднощі, з якими зустрічається учень початкової школи при оволодінні англійською вимовою, у процесі навчання доцільно

використовувати імітативний та аналітичний методи одночасно (пояснення та аналіз слід використовувати в такій мірі, в якій вони можуть бути корисні учням для розуміння особливостей фонетичного явища і полегшення його засвоєння). Такий метод одержав назву аналітико-імітативного [3].

Метою навчання фонетичного матеріалу є формування слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок (на апроксимованому рівні). Під слуховимовними навичками мовлення розуміють навички фонемно правильної вимови всіх звуків у потоці мовлення та розуміння всіх звуків при аудіюванні мовлення. Ритміко-інтонаційні навички — це навички інтонаційно і ритмічно правильного оформлення мовлення і, відповідно, розуміння мовлення інших людей [3].

Фонетичні навички передбачають як автоматизовану рецепцію звуків («фонематичний слух») та інтоном («інтонаційний слух»), так і їх (ре)продукцію — артикуляцію та інтонування. Всі навички вимови мають характеризуватися якостями автоматизованості, гнучкості й сталості та формуватися в учнів поетапно [3].

Висновки. Отже, проблема формування і розвитку мовної компетенції є досить важливою для початкової школи. Невід’ємною складовою мовної компетенції є її фонетичний рівень, оскільки усі види мовленнєвої діяльності базуються на звуках. Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями всіма звуками та звукосполученнями іноземної мови, оволодіння наголосом та основними інтонаційними моделями найбільш поширених типів простих і складних речень.

У плані навчання вимови вчитель повинен скоригувати ті фонетичні навички, що вже є в учнів, у відповідності до фонетичної системи англійської мови та доповнити її тими елементами вимови, які відсутні в рідній мові учнів. У процесі навчання доцільно використовувати аналітико-імітативний метод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам / Б. В. Беляев. — М.: Просвещение, 1965. — 227 с.
2. Иванова Е. О. Компетентностный подход в соотношении со знаниево-ориентированным и культурологическим [Электронный ресурс] / Е. О. Иванова // Интернет-журнал “Эйдос”. — 2007. — 30 сентября. — Режим доступа: <http://eidos.ru/journal/2007/0930-23.htm>
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. / Кол. авторів під кер. С. Ю. Ніколаєвої. — К.: Ленвіт, 2002. — 328 с.
4. Филатов В. М. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе. Часть 1. Учебное пособие для студентов педагогических колледжей / Под ред. В. М. Филатова. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 416 с.
5. Хомский Н. Язык и мышление: Пер. с англ. / Ноам Хомский / Под ред. В. В. Раскина. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1972. — 122 с.
6. Чистякова Т. А. Обучение иностранным языкам в детских садах [Текст] : пособие для учителей / Т. А. Чистякова, Е. М. Чернушенко, Г. И. Солина ; под ред. В. С. Цейтлин [и др.]; Акад. пед. наук РСФСР, Ин-т общ. и пед. образования. — М.: Просвещение, 1964. — 295 с.
7. Шахнарович А. М. Проблемы психолингвистики / А. М. Шахнарович. — М., 1987. — 256 с.

SUMMARY

This article analyzes the phonetic competence as part of pupils' language competence. In particular, the specific of formation of English phonetic skills of elementary school pupils is disclosed.

Key words: *language competence, phonetic competence, phonetic skills, phonetic minimum.*

УДК 841'366.573:81'243

**Олександр Тупиця,
Лілія Зімакова
(Полтава)**

СУЧАСНА МЕТОДИКА ПАСИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті проаналізовано особливості сучасної методики вивчення іноземної мови, розробником якої є Ілля Франк. Визначивши переваги та недоліки, автори переконані у доцільності використання цієї методики як допоміжної у вивченні іноземної мови.

Ключові слова: *сучасні методики вивчення іноземної мови, методика читання Іллі Франка, адаптація тексту.*

Серед багатьох сучасних методик вивчення іноземної мови однією з найпопулярніших є методика читання Іллі Франка. Ідея методики досить оригінальна, хоча здається, що нічого нового в цьому немає. Читання паралельних текстів російською (рідною для автора методики) та іноземною мовами. Але у наш час, коли репетитори коштують дорого, працювати зі словником не раціонально, а багато часу щодня ми проводимо у громадському транспорті, такий метод вивчення іноземної мови може стати доволі ефективним і доступним.

При вивченні будь-якої іноземної мови, поряд із граматикою, найбільше значення надається опануванню лексичного запасу. Розширювати свій активний словниковий запас можливо за допомогою практики: безпосереднє мовленнєве спілкування, листування (сучасні його форми – чати), сприйняття (перегляд фільмів, читання літератури) тощо. Для мовленнєвого спілкування часу та коштів бракує, для читання літератури зі словником немає можливості. Таким чином, методика Іллі Франка – чудовий спосіб пасивного вивчення іноземної мови. Воно відбувається за рахунок читання адаптованих текстів іноземною та рідною мовами. Тобто, для початку достатньо однієї книжки, яку легко можна дістати в метро чи автобусі, завантажити в електронну книгу тощо.